

NONNA MAYER

Fajgyűlölet, antiszemitizmus és politikai válasz Franciaországban: Carpentras hatása*

„A belügyminisztert ma Carpentrasba várják, ahol látogatást tesz abban a zsidó temetőben, amelyet ismeretlen tettesek meggyaláztak - tudtuk meg a városházán.

A rendőrségi vizsgálat szerint a korábbi jelentésektől eltérően nem kettő, hanem 33 (a valóságban 34) sírt rongáltak meg az ismeretlen tettesek. Felnyitották az egyik koporsót, és kihantolták a halottat: egy két héttel korábban, 81 évesen elhunyt férfit. A testet egy közeli síron egy napernyőtartóra felnyársalva találták meg.

A tett elkövetését senki nem vállalta; a nyomozók négy ember ujjlenyomatát fedezték fel. A bűncselekményt feltehetően a szerdáról csütörtökre virradó éjszaka követték el” (Francia Hírügynökség, 1990. május 10.).

A hír csütörtök délután jelent meg, és az egész országra kiterjedő, heves tiltakozási hullámot váltott ki. Ennek csúcspontja a következő hétfőn tartott párizsi tüntetés volt, amelyen 200 000 ember vett részt, élén a köztársasági elnökkel. E tanulmány azzal a céllal készült, hogy a „politikai folyamat”-modellt¹ követve, az újságokban megjelent írások² segítségével elemezze a tiltakozást, illetve annak eredetét és következményeit. Külön figyelmet kíván fordítani a tiltakozásból adódó politikai lehetőségekre, az általa kiváltott politikai válaszra és a megmozdulás egyéb következményeire. Ahogy Sidney Tarrow írja: a *harc, a politika és a reform*³ közötti kölcsönhatások elemzését kísérli meg.

Tényfeltáró tanulmány, hiszen azok az események, amelyeket feldolgoz, még nagyon közeli, nincsenek kellőképpen tisztázva, és még mindig hatást gyakorolnak a francia politikára.

I. Tiltakozó megmozdulások Carpentras után

A történetek riadalmat és felháborodást keltettek. Az ország összes politikai, vallási, társadalmi és kulturális szervezete azonnal elítélte őket. Az egyetlen disszonáns nyilatkozat a *Nemzeti Fronté* volt. Főtitkára, Carl Lang azonnal megbélyegezte a „carpentrasi sírok bestiális meggyalázását”, amely „megfosztja elkövetőit attól a jogtól, hogy embernek nevezze magukat. A legnagyobb mélységben elítéljük ezt a borzalmas, gyalázatos és barbár cselekedetet”. De hozzátette: „Ez a sírgyalázás kétségtelenül provokáció”.

Az elhunyt özvegyéhez és a zsidó közösség vezetőihez özönlöttek a részvétnyilvánítások. A vétetlenül a közelben tartózkodó belügyminiszter azonnal a helyszínre sietett. A köztársasági elnök még aznap felkereste Franciaország főrabiját, és elmondta: „Családi gyászra jöttem, mintha az elhunyt az én családomnak lett volna tagja”. Másnap családok és közéleti személyiségek véget nem érő sora vonult a temetőbe, hogy lerója kegyeletét a sírok felett. A miniszterelnök részt vett a párizsi Victoires utcai főzsinagóga szombati istentiszteletén.

Vasárnap reggel Franciaország különböző részeiből, illetve külföldről 10 000 ember jött el arra a szertartásra, amelyet Franciaország főrabija celebrált a halott emlékére. A kormány, az elnökség és az ellenzék jelenlévő képviselői előtt a főrabbi a következő kérést fogalmazta meg: „Szigeteljük el az antiszemitékat! Itt az ideje, hogy megleckéztessük a haláltáborok létezését kétségbe vonó revizionista tanárokat, a felelőtlen politikusokat”. A Nemzeti Front két választott helyi képviselőjét a tömeg kifütyülte és kiszorította, de a zsidó közösség vezetője azt kérte, hogy engedjék őket vissza. Amikor a tömeg végül szétoszlott, „Nemet mondunk a Nemzeti Front ittlétére” kiáltások hallatszottak.

Az ország minden intézménye, egyháza, szövetsége, egyesülete, iskolája, rádiója és televíziója, közigazgatási apparátusa, helyhatósági tisztségviselője mozgásba lendült. Franciaország néhány napon keresztül a zsidó közösség iránti szolidaritás ceremóniáinak és gesztusainak ritmusában élt. A nemzetgyűlés és a szenátus felfüggesztette ülését, tanórákat, megbeszéléseket, rendezvényeket szakítottak félbe egy percnyi hallgatással. Az utcák elnéptelenedtek, a boltok bezártak, az autók megálltak, a zászlókat félárbocra vonták, a templomokban megkongatták a harangokat, a rádiók és a televíziók megváltoztatták műsorukat, és az antiszemizmussal foglalkozó vitákat sugároztak.

Hétfőn mind a hat televíziós csatornán az *Éjszaka és kód* című filmet vetítették.

Ilyen méretű megmozdulásra utoljára azután került sor, hogy 1980. október 4-én 4 halottat és 20 sebesültet követelő támadás érte a párizsi Kopernikusz utcai zsinagógát.

Tiltakozó akciók

A fent említettekkel egy időben „tiltakozási” hullám indult el. A szót szűkebb értelmében használjuk, tehát mint olyan közvetlen, nyomatékos „kollektív cselekvést, amelynek célja intézmények, elítéltek, hatóságok vagy más csoportok széttűzése közvédek vagy az ezeket képviselő személyek nevében”.⁴

Pénteken 200 fiatal tüntet Puy-en-Velay utcáin Le Pen másnapra tervezett látogatása ellen, szombaton Montpellier-ből és Limoges-ből érkeznek hírek tüntetésekről. Monteau-ban, ahol a Nemzeti Front egyik gyűlését lemondják, kétezeren gyűlnek össze az „Együtt Le Pen ellen” felhívásra, Dreux-ben „6 óra a szélsőjobboldal ellen” elnevezéssel szerveznek akciót. Párizsban a kommunista ifjúsági szövetség tüntet a Boulevard Saint-Germain-en, követelve Le Pen „kitiltását a sajtóból”. ... Marseille-ben a kommunista párthoz közel álló MRAP (Mozgalom a Népek Barátságáért és a Fajgyűlölet Ellen) a carpentresi temető előtt tartandó gyűlésre hívja az összes „fajgyűlölet-ellenes” erőt. A résztvevők száma 1000 és 3000 között van. A szervezet helyi elnöke heves kirohanást intéz a Nemzeti Front vezére ellen: „Amikor Le Pen baljóslatú szójátékokat gyárt, senki nem lepődhet meg azon, hogy halottakra, és élőkre támadnak. (...) Nem játszhatjuk tovább a demokrácia játékát azokkal, akik gúnyt űznek belőle”. A Nemzeti Front két képviselőjét, akik tagjai a helyi tanácsnak, elzavarják a tüntetésről.

Párizsban vasárnap reggel a Francia Deportáltak Fiai és Lányai szervezésében száz ember gyűlik össze René Bousquet-nak, a vichyi kormány rendőrfőnökének háza előtt. Ezután Serge Klarsfeld, a szervezet elnöke Pithiviers-be és Beaune-la-Rolande-be megy, ahol két újabb tüntetésre kerül sor. Igazságszolgáltatást követelnek annak a 3500 zsidó gyermeknek a nevében, akiket Bousquet utasításai alapján internáltak és deportáltak a közeli táborokból. 11 órakor, megint Párizsban a trockista Forradalmi Kommunista Liga tüntetésre hív a Charonne metróállomáshoz.

Marseille-ben a LICRA (Nemzetközi Liga a Fajgyűlölet és az Antiszemitizmus Ellen) a CRIF-fel (Francia Zsidó Intézmények Megbízott Tanácsa) karöltve felhívja a lakosságot és a különböző szervezeteket, hogy vegyenek részt a városháza előtti tüntetésen, és tiltakozzanak a fajgyűlölet és az antiszemizmussal, illetve a történelem meghamisítása ellen. Utána együtt mennek el a carpentresi temetőbe. A felhívásnak 3000 ember tesz eleget.

Ezen a napon Franciaország különböző részein összesen 15 tüntetésre kerül sor. Számos incidensről érkezik beszámoló, mert a szélsőjobboldal hagyományosan ezen a napon tartja Jeanne d'Arc ünnepét. A királpártiak, a katolikus fundamentalisták, az Action Française és a Nemzeti Front tagjai szintén demonstrációkat rendeznek. Párizsban betiltják a szélsőjobboldal tüntetéseit. Az Action Française nem vesz erről tudomást. Támogatói a Saint-Augustin templomnál gyűlnek össze, majd kitűzik zászlóikat a Notre-Dame tornyaira. A

Betar nevű szélsőséges cionista szervezet fiatal tagjai rájuk támadnak. Ezt követően ugyanezek a fiatalok bezúzzák a szélsőjobboldal könyvtárának az *Ogmios*-nak az ablakait.

A május 14-i tüntetés

Hétfőn hatalmas tüntetésre kerül sor Párizsban. A zsidótanács felhív „minden férfit és nőt, aki elutasítja a gyűlölködést, az intoleranciát és a viszálykodást, hogy csendben tüntessen az igazság, a szabadság és a demokrácia nevében”. Politikusokat hívnak meg: „ha eljönnek”, ... azt ne „politikusi ... minőségükben” ... tegyék, hanem azért, hogy „kinyilvánítsák kötődésüket a demokráciához és az emberi jogokhoz. ... Nem lesznek se zászlók, se táblák, se jelszavak. Csak egyetlen felirat, a következő szöveggel: Nemet mondunk az antiszemitizmusra, nemet mondunk a fajgyűlöletre.” A felvonulás a hivatalok zárása után indul a Köztársaság térről, és a klasszikus baloldali tüntetések útvonalát követve a Bastille téren ér véget. Utána a párizsi nagyzsinagógában istentisztelet következik, amelyen az összes egyház képviselői részt vesznek. A felhíváshoz csatlakozik minden fajgyűlölet-ellenes szervezet, a szakszervezetek, a Grand Orient szabadkőműves-páholy és az összes politikai párt, a Nemzeti Front kivételével.

A menet élén a zsidótanács elnöke, Franciaország főrabbija, a politikai személyiségek, a díszegyenruhájukat magukra öltő szabadkőművesek haladnak. Ott van a miniszterelnök, a kormány, a nemzetgyűlés elnöke, a legfontosabb ellenzéki vezetők. Francois Mitterrand szintén. A felszabadulás óta először fordul elő, hogy a köztársasági elnök az utcán van.

Mögöttük a mintegy kétszáz ezres (hivatalos becslések szerint nyolcvanezres) arctalan tömeg. Összekeverednek a korosztályok, a színek, a vallások. Sokan sárga csillagot hordanak kabátjuk hajtókáján, közepén a felirat: „zsidó”. Mások azt a kis, kéz alakú jelvényt viselik, amely híressé tette Harlem Désir mozgalmát. De most ez áll rajta: „El a kezekkel az emlékeimtől”. Sokan sírnak.

A menet útvonalán az egyik ablakból egy drapéria lóg: „Nemet mondunk a gyűlölködésre, nemet mondunk Le Penre”. A „Le Pen” szó „E” betűjét egy horogkereszt formázza. A Betar fiatal tagjai az izraeli zászlót tartják. Egy felnyársalt szalmabábut is hoznak, amely Le Pent ábrázolja. Rajta ez olvasható: „Én vagyok az, Carpentras”. Néhány incidensre is sor kerül. Bezúzzák annak a Jenny nevű sörözőnek az ablakait, amelyben két héttel korábban díszvacsorát tartottak Hitler születésének megünneplésére. Dulakodás támad egy férfi körül, aki a katolikus fundamentalista újságot, a *Présent*-t olvassa.

Később, az este folyamán a Kommunista Forradalmi Liga mintegy 3000 tagja „N, mint náci, F, mint fasiszta, le a Nemzeti Fronttal!” kiáltásokkal a Bastille térről Jeanne d'Arc szobrához vonul. A rendőrség még a városháza előtt megállítja őket.

Ugyanebben az órában Marseille-ben a Marseille-i Testvériség, amely 132 fajgyűlölet-ellenes szervezetet tömörít (a MRAP-t, a LICRA-t, az Emberi Jogok Védelmezőinek Ligáját, a trockistákat, számos más szervezetet, feminista mozgalmakat stb.) a kikötőben tartandó csendes tüntetésre szólít a fajgyűlölet és az antiszemitizmus ellen. Csatlakoznak hozzá a helyi zsidó szövetségek, a kommunista párt, a zöldek, a keresztény szervezetek, a bevándorló munkások szövetségei, a tanárszakszervezet, a centрупártok. „Carpentras: apró részlet” feliratú táblákat visznek. Marseille polgármestere is ott van. Jelszavakat kiabálnak: „Helyezzük törvényen kívül Le Pent”, „Nemet mondunk a fajgyűlöletre, nemet mondunk a faszizmusra”. A táblák között ott látható Izrael zászlaja. Más nagyvárosokban is egy tucatnyi hasonló tüntetést tartanak.

A következő péntekig 14 ilyen tüntetésre kerül sor. Május 10. és 18. között összesen 50 olyan megmozdulás zajlik le, amely közvetlen összefüggésbe hozható a carpentrai eseményekkel.

Ezekhez még hozzá kell tennünk azt a mintegy 15 fajgyűlölet- és antiszemitizmus-ellenes tiltakozó akciót, amelyet a következő napokban a sajtó beszámolóiból ismertté vált fajgyűlölő

vagy antiszemita incidensek váltanak ki. Quimperben az egyik éjszaka vörös dávidcsillagokat festenek a boltok kirakatára. Ezt egy 14-i tüntetés szónokai összefüggésbe hozzák a carpentraszi eseményekkel. A május 12-ről 13-ra virradó éjszaka a Clichy-sous-Bois-i temető zsidó szektorában 32 sírt gyaláznak meg. Ezt három tiltakozó akció követi. Az elsőt a kommunista polgármester és a zsidó közösség szervezi (750 résztvevő), a másodikat a volt kommunista polgármester (150 résztvevő), a harmadikat pedig a szocialisták. Két tiltakozó akció követi annak a royeau-i kommunista tanárnőnek a megtámadását, akit otthonában ver meg két férfi, „mocskos zsidónak, mocskos arabnak” nevezve őt, mert az állampolgári ismeretek oktatásakor a carpentraszi eseményekről beszélt. Meaux-ban is tüntetésre kerül sor, miután két fekete nőre rálőnek, és egyikük belehal sérüléseibe. A Nemzeti Front helyi gyűlései szintén számos tiltakozó akciót, illetve azonos időpontban megtartott ellengyűlést váltanak ki.

A Kopernikusz utcától Carpentrasig

Mire következtethetünk ezekből a tiltakozó akciókból? Azonnal fajgyűlölő és antiszemita cselekedetként értelmezik a carpentraszi zsidó temető meggyalázását, a gyanú pedig a Nemzeti Front vezérére terelődik, noha senki nem tudja, kik az elkövetők, és mi volt a szándékuk. Ez egy fajgyűlölet-ellenes, Le Pen-ellenes tiltakozás-sorozat.

Egy széles körű megmozdulás. Nem olyan jelentékeny, mint az, amelyik a magániskolák védelmében bontakozott ki 1984-ben, vagy mint az 1986-os diákmozgalom.⁵ Azokhoz a reakciókhoz hasonlítható, amelyeket a Kopernikusz utcai zsinagóga ellen 1986. október 4-én elkövetett támadás váltott ki. Akkor, október 7-én a MRAP által meghirdetett fajgyűlölet-ellenes és antifasiszta tüntetésen 200 000 ember vonult Párizsban a Nemzet térről a Köztársaság térre. A carpentraszi eseményeket követő mozgalom ennél is kiterjedtebbnek látszik (a sajtó 50 tüntetésről számolt be, míg 1980-ban csak 28-ról).

Egységes megmozdulás volt, amely túllépett a hagyományos baloldal jobboldal ellentéteken. Már 1980-ban is ez történt. Nem csupán a baloldali pártok, szövetségek, fajgyűlölet-ellenes szervezetek csatlakoztak a MRAP-hoz, hanem az UDF (a giscardisták) és az RPR (a gaule-isták) is. De a tüntetésen a baloldal dominált, és az egység sokkal szerényebben valósult meg. Számos városban külön szerveztek tüntetéseket. Párizsban a különböző csoportok nem keveredtek össze. A MRAP „Nemet mondunk a fajgyűlöletre, nemet mondunk a fasizmusra” felirata mögött vonultak a szocialisták, azután az Egyesült Szocialista Párt, a középiskolai és egyetemi oktatók szakszervezete, az Emberi Jogok Ligája, a CFDT, ezután a kommunisták, akik egy idő múlva más útvonalra tértek. Majd a zsidó közösség, amelyet „úr” követett, azután a LICRA és a kormánytöbbség képviselői. Őket követték a radikálisabb szervezetek, mint a *Zsidó Megújulás* és a *Zsidó Védelmi Szervezet*. Ellentmondó jelszavakat kiabáltak. Itt azt, hogy „Palesztína győzni fog”, ott pedig azt, hogy „Izrael győzni fog”. Itt „PFSZ-nácik”, ott „Cionista gyilkosok”. „Ők ölték meg Curielt és Goldmant” és „Szabadságot a Szovjetunióban élő zsidóknak!”. Még mielőtt a tüntetés véget ért volna, dulakodás támadt a CGT és a Zsidó Megújulás csoportjai, illetve két trockista csoport között.

Ez viszont egy hivatalos tiltakozó akció. A helyi és országos szintű vezető személyiségek egyaránt megjelennek. Ez már 1980-ban is így volt. A nemzetgyűlés akkor is egyhangúlag megszakította ülését, hogy a küldöttek részt vehessenek rajta. Polgármesterek, képviselők vonultak az első sorokban, magukra öltve a nemzeti színű vállszalagot. De a kormány nem volt ott, az elnök még a bombarobbanás színhelyére sem ment el soha, Raymond Barre miniszterelnök pedig egy szerencsétlenül megfogalmazott mondatában a bomba „ártatlan francia” áldozatáról beszélt. A belügyminisztert és a rendőrséget nyíltan bírálták. 1980-ban végső soron kormányellenes tiltakozásról volt szó, amelyet az a dinamikus baloldal vezetett,

amely megnyerte a következő választásokat. 1990-ben ennek éppen az ellenkezője történik. Általában a tüntetések a fennálló hatalom megbontását célozzák; ez esetben a fennálló hatalom áll a tiltakozás élén. Az államfő jelenléte pedig különleges legitimitást és ünnepelességet biztosít a megmozdulásnak.

Miért volt ilyen jelentékeny a carpentraszi eseményeket követő reakció? Miért alakult ki belőle egy általános és egyöntetű fajgyűlölet és Le Pen-ellenes megmozdulás?

II. A Carpentrasból adódó politikai lehetőségek

Csábító volna a tiltakozás intenzitását a Carpentrasban elkövetett cselekményeknek, a sírhelyek meggyalázásának, a holttest bántalmazásának súlyos voltával hozni összefüggésbe. A magyarázat mégsem kielégítő.

A múltban is előfordult már, hogy zsidó temetőket gyaláztak meg. Az utóbbi tíz évben legalább 12 ilyen eset fordult elő, többségükben az ország keleti részén: Elzászban, Lotharingiában és Belfort környékén. Ezzel szemben 1975 és 1980 között a LICRA 27 sírgyalázást regisztrált. Ezek közül 19 okozott súlyosabb károkat. Az ilyen cselekmények hátterében nem feltétlenül fajgyűlölet vagy antiszemitizmus áll. Gyakran a vandalizmusnak tulajdoníthatók. A felderített tettesek javarészt nagyon fiatal fiúk voltak, akik tettüket azért követték el, mert unatkoztak, izgalomra vágytak, vagy túl sokat ittak.⁶

Az ilyen cselekmények nem korlátozódnak a zsidó temetőkre. Egy nappal a carpentraszi sírgyalázás ismertté válása után fedezik fel, hogy feltehetően ugyanazon az éjszakán a Limetzvillez-i köztemetőben megrongáltak a 400 közül vaktában kiválasztott 40 sírt. A következő napokban pedig sírgyalázási járvány tör ki, amelynek 10 sír esett áldozatául, és ezek közül csupán 2 zsidó. Külföldön ugyanilyen gyakorisággal követnek el hasonló cselekményeket.

Szintén nem az első alkalom, noha ritkán fordul elő, hogy sírokat nyitnak ki, és kiássák a holttesteket. Előfordult, hogy emberi koponyákkal kereskedtek, hogy a moselle-i katonai temetőből kitüntetések loptak el, hogy sátánista rituálékra került sor, miként kilenc évvel ezelőtt Marseille-ben, amikor megtalálták egy idős hölgy testét, akinek torkán egy feszítővasat döftek át, és koporsójáról leszakították a feszületet.

Az ilyen cselekmények azonban nem kerülnek az újságok címlapjára. Nagyon gyakran nem is hozzák őket nyilvánosságra, attól tartva, hogy követőkre találnának. Néhány nappal a carpentraszi események előtt Wissembourg kis zsidó temetőjében 22 sírt gyaláznak meg, de a hitközség bölcsőbbnek találta hallgatni a történekről. Csak Carpentras után fordultak a rendőrséghez.

Carpentrasban is hasonló az első reakció. A temető fenntartója, a helyi egyházközség elnöke jelenti a történeket a rendőrségnek, de ragaszkodik ahhoz, hogy a holttestet azonnal újratemessék, és az ügy ne kapjon nyilvánosságot. Pierre Joxe belügyminiszter azonban egy erdőtűz miatt a közeli Nimesben tartózkodik. Őt informálják, mire azonnal nyilatkozatot tesz közzé „a fajgyűlölők által elkövetett szörnyűségekről”. Amilyen gyorsan csak tud, a helyszínre megy négy óra tájban -, a sajtó pedig követi (Le Monde, május 23.). Az esti híradóban *Laurent Fabius* elmagyarázza, mit jelent a „karóbahúzás”.

Még ha kitudódnak is az efféle esetek, általában nem váltanak ki ilyen méretű megmozdulást. Hogy megértsük, most miért történt így, figyelembe kell vennünk azt a kontextust, amelyben a carpentraszi események történtek.

Antiszemitizmus

Amióta a Nemzeti Front megalakult, vezére nemegyszer nyilvánosan támadta a zsidókat. Összeírta, hogy az öt bíráló újságírók közül kik viselnek zsidó nevet (1985 októbere), „a

második világháború apró részletének” minősítette a gázkamrákat (1987 szeptembere), és a francia hamvasztó kemence (four-crématoire) szó felhasználásával szójátékot gyártott Durafour politikus rovására (1988 szeptembere).

Am 1989 nyara óta jóval gyakrabban tett hasonló kijelentéseket. A Présent című szélsőjobboldali fundamentalista lapnak adott interjújában (1989 augusztusa) a szabadkőműveseket és a „zsidó internacionálét” okolta a „nemzetellenes szellem” kifejlődéséért. Szeptemberben a Nemzeti Frontnak az Európa Parlamentbe delegált képviselője, Claude Autant-Lara a Globe című folyóiratnak nyilatkozva gúnyt űzött annak a Simone Veilnek a deportálásából, aki szintén tagja az Európa Parlamentnek. December 5-én egy tévéműsorban Le Pen megkérdezte Lionel Stoleru tervezésügyi államtitkártól, hogy „kettős állampolgárságú-e”, hiszen ő „a francia-izraeli kereskedelmi kamara elnöke”. December 7-én a Présent-ban azzal vádolta meg az UDF és az RPR vezetőit, hogy a Bnai'Brith parancsait követik. 15-én azt mondta a *France Inter* rádióban, hogy ki nem állhatja „egy bizonyos számú szélsőséges zsidó diktatúráját”. 1990 áprilisában *Jacques Médecin*, Nizza polgármestere az izraelitákat támadó kijelentést tett azután, hogy a városi tanács három zsidó tagja lemondott Médecinnek a Nemzeti Fronttal kötött szövetsége miatt.

Ráadásul a sírgyalázás felfedezése előtti napon *Az igazság órája* című tévéműsor interjút készít Le Pannel. Arra a kérdésre, hogy pártja tisztségviselőinek 88 %-ához hasonlóan⁷ egyetért-e azzal az állítással, hogy „a zsidók kezében túl sok hatalom van”, ezt feleli: „a zsidók éppúgy túlképviseltetik magukat a sajtóban, mint ahogy a bretonok a haditengerészetben és a korzikaiak a vámhivatalokban”, és „ahogy a Nemzeti Front emberei ráébrednek, hogy egy bizonyos számú zsidó lobby, így például Kahn úr⁸ lobbyja szisztematikusan üldözi őket, az az érzésük támad, hogy túl sok van belőlük, ez való igaz”.

Utólag ezek a szavak vészjóslóakká válnak. Ezt Serge Klarsfeld így fogalmazta meg másnap: „Le Pen tegnap este azt mondta, túl sok zsidó van a sajtóban. Ezt a tőle jobbra állók közül néhányan úgy értették: túl sok zsidó van a temetőben”. Emellett három nappal korábban, a Németország feletti győzelem évfordulóján a televízió Frédéric Rossif *Nürnbergtől Nürnbergig* című filmjét sugározza. A haláltábor és a halomba rakott testek látványa, illetve a carpentrasi események időben szorosan követik egymást. Az is eszébe ötlik mindenkinek, hogy a Nemzeti Front legutóbbi, Nizzában tartott kongresszusára meghívták és „Heil” felkiáltással köszöntötték a volt Waffen-SS Schönhubert. Úgy látszik, a történelem megismétli önmagát.

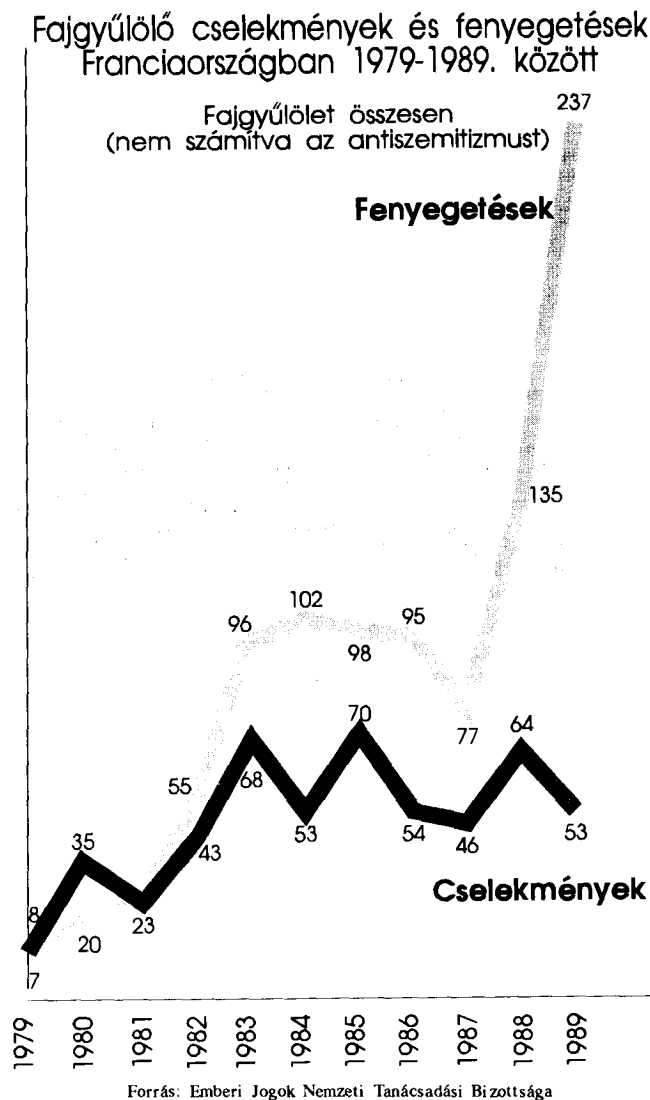
Fajgyűlölet

Ugyanakkor márciusban kitört a fajgyűlölő erőszak: gyilkosságsorozatot követtek el a magreb országokból jött fiatal arabok⁹ ellen. La Cintat-ban Saad Saoudit, egy harki¹⁰ fiát bíróságra szállítás közben agyonlőtte egy rendőr. Saint-Florentinben civakodás támadt egy fiatalokból álló csoport és egy étterem szakácsa között. A szakács fogta a puskáját, és rájuk lőtt, megsebesítve Said és Miloud Mhannit. Said belehalt sebeibe. Roanne-ban egy részeg sofőr szándékosan elgázolta Majid Labdaouit. A gyilkosságok heves felháborodást váltottak ki. Az elnök elítélte ezeket „a korlátoltságnak, a butaságnak, az intoleranciának, a szeretet és az együttélés megtagadásának tulajdonítható bűntettek”. Már akkor is a Nemzeti Frontot vádolták. Le Pen elhárította magától ezeket a gyilkosságokat arra hivatkozva, hogy csupán „véletlen incidensek”. „Ezek állítólag fajgyűlölő bűncselekmények, és az emberek a Nemzeti Front eszméit is kapcsolatba hozzák velük. De mi közülük van ezeknek az eszméknek egy rab szállításához, vagy két testvérhez, akik jól bevacsoráznak, és utána elütnek egy embert, aki belehal sérüléseibe?”

Két héttel később, március 28-án a miniszterelnök által a franciaországi faj- és idegengyűlölet mértékének megvizsgálására kijelölt Emberi Jogok Nemzeti Tanácsadói

Bizottsága bemutatta felmérésének eredményét, amely azután a sajtóban is nagy nyilvánosságot kapott. A rendőrségi statisztikákból kiderült, hogy a kimondottan „fajgyűlölő” bűncselekmények (gyújtogatások, merényletek, bombarobbantások, testi sértések, mindenfajta rombolás) száma 1981 után emelkedett, a „fajgyűlölő” fenyegetések (névtelen telefonálások, falfirkák, röpcédulák) száma pedig 1987 után megugrott (lásd az 1. ábrát). Ezek többsége a magrebiek ellen irányult (2. ábra). A jelentés külön tárgyalta az antiszemita cselekményeket, illetve fenyegetéseket. Az előbbiek száma 1986 után enyhén nőtt, az utóbbiaké pedig 1984-ben megugrott. Ezek az adatok alátámasztják azt a feltételezést, hogy a francia társadalomban erősödik a fajgyűlölet és az antiszemitizmus.

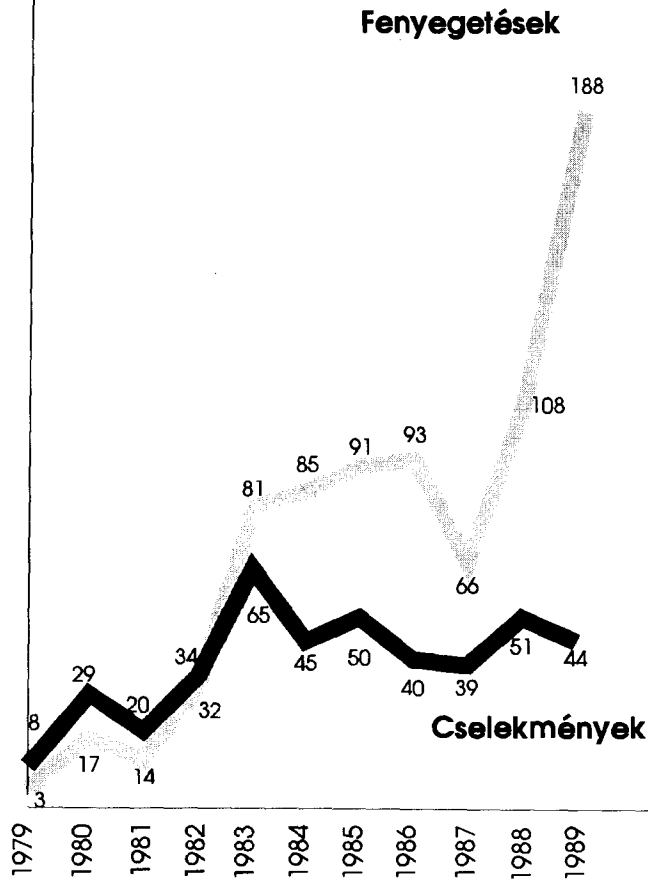
Mióta Pierre Joxe lett a belügyminiszter, speciális kiképzés segíti a fajgyűlölő és antiszemita bűncselekmények felderítését. Ez a fejlődés nagyrészt a nyomozási feltételek javulását tükrözi. Korábban is voltak bűncselekmény-hullámok a magrebiek és különösen az algériaiak ellen. Ilyenek kapcsolódtak például 1971-ben a szénhidrogén-források állami tulajdonbavételéhez, és 1973 után az olajárak emelkedéséhez. 1971-ben 26 ilyen támadást követtek el, összesen 9 ember halálát okozva. 1976-ban csak Párizsban 30 bevándorló égett benn azokban

1. sz ábra

Magrebiek elleni cselekmények és fenyegetések
Franciaországban 1979-1989. között

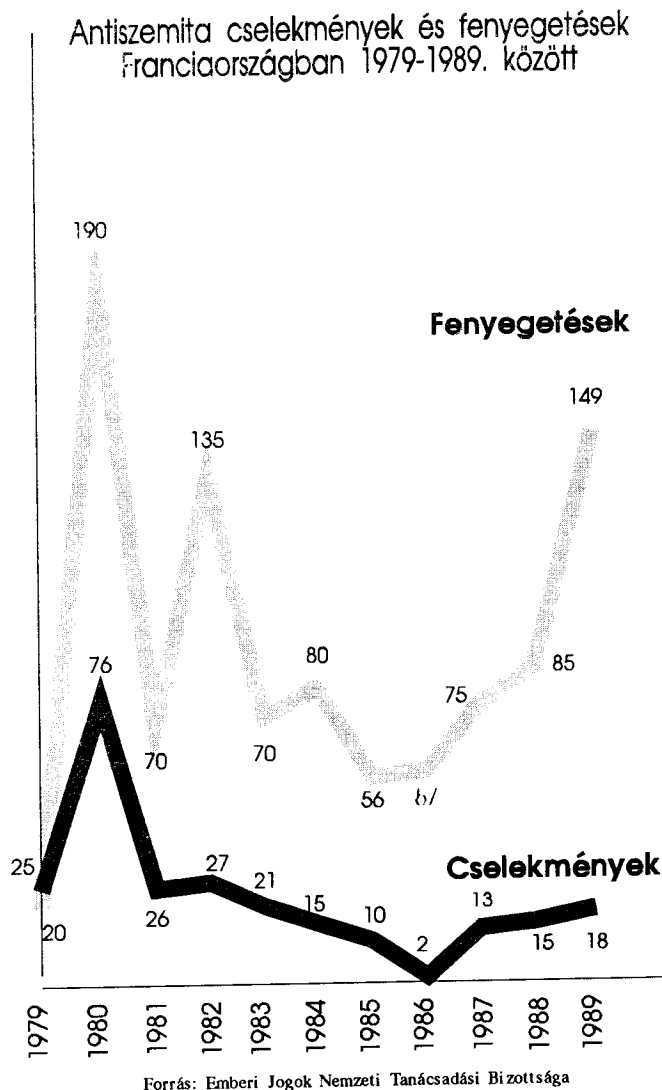
Magrebiek elleni fajgyűlölet

Forrás: Emberi Jogok Nemzeti Tanácsadási Bizottsága

2. sz. ábra

3. sz. ábra

a munkásszállókban, amelyeket rájuk gyűjtöttek.¹¹ Egyéb források, miként a LICRA adatai, más számokat adnak meg az antiszemita cselekményekről és fenyegetésekről: 1979-ben 175 (nem pedig 45), 1980-ban 235 (nem pedig 266) ilyen esetről számolnak be. Az egész csak definíció kérdése.¹² Ami itt fontos, az nem a hasonló cselekmények pontos száma, hanem azok fogadtatása. Carpentras előestéjén Franciaországban határozottan érezhető, hogy a fajgyűlölet és különösen az antiszemitizmus erősödik. A közvéleménykutatások megerősítik ezt: áprilisban a szavazati joggal rendelkező franciák 72 %-a nyilatkozott úgy, hogy „ma Franciaországban fenyeget a fajgyűlölet” (69 %-uk mondta ezt 1985-ben); és 45 %-uk vélekedett úgy, hogy „Franciaországban fenyeget az antiszemitizmus” (a korábbi 37 %-kal szemben).¹³

Ez az érzés továbbra is erősödik, mert a fajgyűlölet és az antiszemitizmus témája a politikai napirenden szerepel. Március 27-én a miniszterelnök bemutatta azt a fajgyűlölet-ellenes Nemzeti Tervet, amely az Emberi Jogok Nemzeti Tanácsadói Bizottságának néhány javaslatán alapul. Április 3-án a fajgyűlölet kérdéseivel foglalkozó kerekasztal-beszélgetésre hívta meg az összes politikai csoport vezetőjét, a Nemzeti Front kivételével. A parlament pedig április közepe óta egy olyan törvényjavaslatról vitázik, amelynek célja minden fajgyűlölő, antiszemita vagy idegengyűlölő cselekedet elfojtása. Ez három pontban módosítja

az 1972-ben a fajgyűlöletről hozott törvényeket. Lehetővé teszi a bírák számára, hogy az ilyen ügyekben bűnösnek talált személyeket öt évre megfosszák állampolgári jogaitól. Biztosítja a fajgyűlölet-ellenes szervezetek válaszadási jogát az írott és az audiovizuális sajtóban. A bűncselekményeknek egy újabb kategóriáját állapítja meg: az emberiség ellen elkövetett bűntettet, abban az értelemben, ahogyan ezt a nürnbergi törvényszék meghatározta.

Szenvedélyes vita folyik a törvénytervezetről. A Nemzeti Front vezére dühöng. Számos kijelentése, amely miatt már eddig is bírálták, az új törvény hatáskörébe kerülne, és megvonná tőle a választhatósági jogot. A mérsékelt jobboldal támadja a javaslatot. Azzal érvel, hogy a tervezet meglepetésszerűen jött, megnyirbálja a sajtószabadságot, mi több, az egész egy kommunista törvénytervezet. Május 2-án a nemzetgyűlésben a szocialista és a kommunista csoportok az első olvasatban elfogadják, az UDC, az UDF és az RPR ellene szavaz.

Másfelől Michel Rocard politikája a fajgyűlölet legfőbb előidézőjének tekintett bevándorlás kérdéseire irányul. Az angliai Rushdie-ügy, a franciaországi csador-ügy,¹⁴ és az Iszlám Megmentési Front megerősödése Algériában felélesztették az iszlám fundamentalizmustól való félelmet. 1989 decemberében a dreux-i pótválasztáson MarieFrance Stirbois, a Nemzeti Front jelöltje fölényes győzelmet aratott annak a kampánynak köszönhetően, amelynek jelmondata így hangzott: „Nemet mondunk a csadorra az iskolákban, nemet mondunk a mecsetekre”.

Dreux után a miniszterelnöknek kellett kézbe vennie a bevándorlás problémáját. Speciális intézményeket állított fel (Főtanács a Beilleszkedés Segítésére, Beilleszkedésügyi Főtitkár; Országgyűlési Információs Bizottság), és május 16-ára újabb kerekasztal-beszélgetésre hívta az ellenzék vezetőit. Ez alkalommal a bevándorlással kapcsolatos kérdéseket vitatták meg.

A bevándorlás volt a témája a Villepinte-ben tartott ellenzéki tanácskozásoknak is (március 30.-április 1.). A Szocialista Párt végrehajtó bizottsága pedig május 16-ára napirendre tűzte annak megvitatását, hogy meg lehet-e adni a bevándorlóknak a választójogot a helyhatósági választásokon - e jog megadását a közvélemény egyértelműen ellenezte, és a mai napig ellenzi.

Mindezek következtében a bevándorlás, az antiszemitizmus és a Nemzeti Front szavazótáborának kérdései szorosan összefonódnak. A Nemzeti Front előretörése

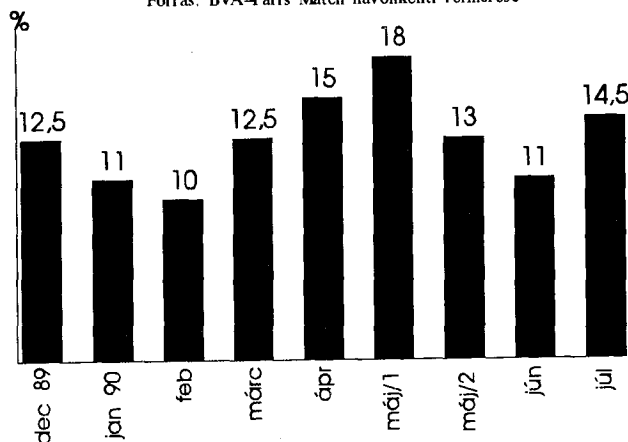
Ebben az időszakban a Nemzeti Front pályája felfelé ível. Jelöltjei az 1989 decemberi pótválasztásokon nagyon jó eredményeket értek el Marseille-ben, Salon de Provence-ban és különösen Dreux-ben, ahol Marie-France Stirbois az érvényes szavazatok több mint 60 %-át szerezte meg a második fordulóban. Minden újabb választáson növekszik a pártra adott szavazatok száma. A nizzai kongresszus (1990. március-április) sikert hozott. Eszméinek hatása terjed a rendőrség köreiben, ahol a FPIP szélsőséges rendőrszakszervezet támogatására talál, a hadseregben, az üzleti világban, amelyben hívei aktív szerepet játszanak, és az egyetemeken, mint például a Lyon III.-on. Folyamatosan növekszik azok száma, akik egy parlamenti választáson a Nemzeti Frontra szavaznának (4. ábra). Arányuk áprilisban, éppen a carpentrai események előtt éri el a 15 %-ot. Először fordul elő, hogy a megfigyelők elképzelhetőnek tartják Le Pen bekerülését a következő elnökválasztás második fordulójába.

Neki kedvezett a „Dreux-effektus”, a „csador-effektus” és különösen a francia politikai közvélemény megosztottsága. Úgy tűnik, hogy a Szocialista Párt a tavaszi kongresszusa után

kimerült a különböző irányzatai között lezajlott csatározásoktól, a róla alkotott kép még

A Nemzeti Front potenciális szavazóinak aránya 1989-1990-ben

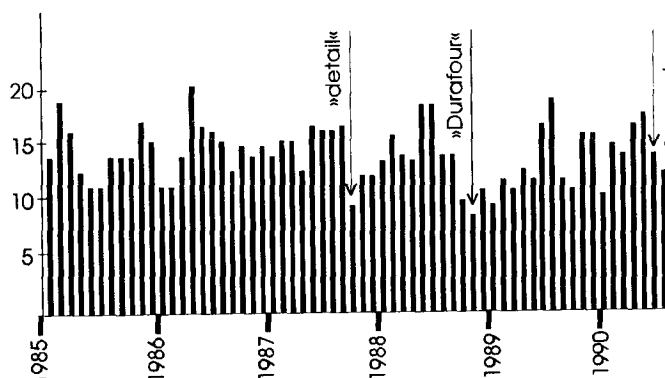
Forrás: BVA-Paris Match havonkénti felmérése

Le Pen politikai jövője

Akik azt szeretnék, ha fontos politikai szerepet játszana

Forrás: SOFRES-Le Figaro Magazine havonkénti barométere

Augusztusban nem készült felmérés

»detail« - Le Pen az „apró történelmi részletről” tett megjegyzése.

»Dourafour« - Le Pen szójátékot gyárt a „Dourafour-crématoire” szóból.

soha nem volt ilyen kedvezőtlen. A mérsékelt jobboldalt meggyengíti vezetőinek versengése, szétmargolják a szakadást és az egyesülést célzó ellentmondó törekvések. Minden héten megalakul egy újabb párt. Ráadásul a pártok finanszírozásához kapcsolódó visszaélésekre vonatkozó amnesztia törvény, amelyet egyaránt megszavaztak a bal és a jobboldali képviselők, maga után vonta a parlamenti rendszer ellenzőinek megerősödését, és hitelt szolgáltatott Le Pen a „négyek bandájáról” tett kijelentéseinek. Ellenfelei tanácstalanok: egyesek mint Valéry Giscard d'Estaing - egyfajta gentlemen's agreement mellett foglalnak állást, míg mások - mint Jacques Chirac - a frontális támadásra szavaznak. A politikai viták legtöbbször Le Pen és nézetei körül zajlik.

Ebben a kontextusban különleges és sajátos hatása van a Carpentrasban történeteknek. „A gyűlölet azzal kezdődik, hogy sírokat gyaláznak meg. És azzal végződik, hogy az élőt gyilkolják meg” - mondja a párizsi érsek.¹⁵ És ki következik a zsidók után? Óriási a felzúdulás. A televízióban minden héten sugározzák a *Hétről hétre* című műsort, amely egy széles körben végzett felmérés alapján bemutatja a hét eseményeinek fogadtatását. A carpentraszi eseményeket a megkérdezettek 62 %-a érezte „személy szerint a

legfontosabbnak”. Összehasonlítva ezt az év összes politikai, társadalmi és gazdasági eseményével, kiderül, hogy csak a berlini fal megnyitása váltott ki nagyobb visszhangot.¹⁶

Politikai erőforrások

A nagy felzúdulás még nem magyarázza az általános megmozdulást. Carpentras azt a pontot jelentheti, ahol az események átbillentek, de még mindig meg kell magyaráznunk, miért öltött ilyen formát a megmozdulás, és minek alapján választotta ki céljait. Ebben a politikai közvélemény magatartása látszik meghatározónak, ez adja meg a keretet az események értelmezéséhez. Pierre Joxe jár az élen, ő támad elsőként: „Amikor a borzalom kimondhatatlan, az embernek hallgatnia kell, és uralkodnia az indulatain. De amikor tudjuk, kik a bűnösök, meg kell bélyegeznünk őket. Megbélyegzem a fajgyűlöletet, az antiszemitizmust és az intoleranciát. Franciaországban mindenki, miként mi is, sajnálatot és szomorúságot fog érezni”.¹⁷ Másnap még nyíltabban vádolja a Nemzeti Front vezérét: „Ő - akárcsak mindazok, akik az elmúlt években nyíltan kifejezésre juttatták antiszemitizmusukat azok közé tartozik, akik nem egyszerűen Carpentrasért felelősek, hanem mindazért, amit a fajgyűlölet az elmúlt években okozott” (Libération, május 12-13.). A bal- és jobboldal vádjai összezsengenek. Csak kevesen fognak emlékeztetni arra - miként Simone Veil -, hogy a tettesek még ismeretlenek.

A legtöbb megmozdulás alulról indul. Itt nem ez történik. Az emberek úgy érzik, hogy „Válság van, és mi mindannyian felelősek vagyunk” - ahogy Jacques Chirac fogalmaz. Mindenki részes a hibákban. A baloldal Le Pen segítette azzal, hogy az 1986-os választásokon megváltoztatta a választási törvényt, és időről időre felelevenítette a bevándorlók választójogának kérdését. A jobboldal pedig átvette Le Pen néhány nézetét, és választási szövetségre lépett jelöltjeivel az 1983-as dreux-i választásoktól kezdődően. A politikai közvélemény egészen mostanáig képtelen volt eldönteni, melyik a legjobb módszer a Le Pen-kérdés kezelésére. Most lépniük kell. Helyre kell hozniuk a múltban elkövetett hibákat. Nyilvánvaló, hogy meg kell állítani őt.

Nem újkeletűek azok a törekvések, amelyek a Nemzeti Fronttal szemben egy „Republikánus Front” létrehozására irányulnak. Dreux-i választások első fordulóját után Jacques Chirac, Michel Rocard és Pierre Mauroy, a Szocialista Párt főtitkára a Nemzeti Front elleni szavazásra szólítottak fel a második fordulóban. Kezdeményezésük azonban nem talált követőkre. A Carpentrasban történetekkel megváltozott a helyzet. Balról jobbra tartó láncreakció fejlődött ki, amely a Nemzeti Front teljes elszigeteléséhez vezetett. Még Valéry Giscard d'Estaing is, akinek távolléte a 14-i demonstrációról feltűnést kelt, beáll a sorba, és az élen menetel annak a tüntetésnek, amelyre Clermont-Ferrand-ban kerül sor.

A Nemzeti Front vezére pedig csak kihangsúlyozza elszigeteltségét. Azzal, hogy nem vesz részt a hétfői tüntetésre való felhívásban, és azzal, hogy a tüntetés időpontjára sajtótájékoztatót hív össze, amelyen végül meg sem jelenik, saját magát számúzi a politikai közvéleményből.

A mozgósításról különböző csoportok gondoskodtak. Ilyen például a meglehetősen magas lélekszámú zsidó közösség, amely mintegy 3000 szervezetből áll.¹⁸ A legjelentősebbek a Francia Zsidók Képviselői Tanácsához tartoznak. Ezt 1944-ben hozták létre azzal a céllal, hogy „képviselje - és ha szükséges, megvédje - a francia zsidó közösség és tagjai jogait, érdekeit és törekvéseit”, míg az egyházi hatalom gyakorlása az Egyházi Tanács és a főbb feladata.¹⁹ A hétfői tüntetést Jean Kahn, a CRJF vezetője és Joseph Sitruk, Franciaország főbbijája kezdeményezik. Az eredeti terv szerint szerdán kellene megtartani, de végül korábbi időpontra tűzik ki, hogy biztosítsák a magas részvételt még azelőtt, hogy a felzúdulás alábbhagyna, illetve, hogy lecsöndesítsék a zsidó közösség fiatalabb tagjait.

A zsidó közösségen kívül az összes többi egyház támogatására is számíthatnak - ezekkel a csador-ügy és a világi oktatáshoz kapcsolódó viták idején szilárdultak meg a kapcsolatok. Számíthatnak továbbá az összes politikai pártra, amelyek pontosan ismerik a zsidó közösség súlyát a választásokon. A különböző fajgyűlölet-ellenes mozgalmakra szintén: a MRAP-ra, a LICRA-ra, az Emberi Jogok Ligájára, a France-Plus-re, az SOS-Racisme-ra stb. Az utóbbival különösen szorosak a kapcsolatok. Az SOS-Racisme főtitkára, Eric Ghebali korábban a Franciaországi Zsidó Diákok Szövetségének volt az elnöke. Le Pen 1989 nyarán tett, a zsidókat támadó kijelentéseit követően a diákszövetség és az SOS-Racisme közösen hozták létre az Antiszemitizmuskutató Intézetet.

Ebben a különleges kontextusban éppen a különböző szervezetek szövetsége adja a megmozdulás erejét. Amikor a Nemzeti Front dreux-i sikere után a kommunisták Le Pen-ellenes „egyesült tüntetés” szervezését javasolták, és a MRAP, a CGT, a szocialisták, az SOS-Racisme és az emberjogi liga részvételével találkozót tartottak, semmi nem történt (Le Monde, november 30.). Amikor a LICRA és a MRAP éppen Carpentras előtt fajgyűlölet- és antiszemizmus-ellenes tüntetésre hívnak fel, így tiltakozva az ellen, hogy Le Pen meghívást kap *Az igazság órája* című TV-műsorba, egyik megmozduláson sem vesz részt kétszáznál több ember. Amikor Párizsban a fajgyűlölet-ellenes szervezetek tüntetést hirdetnek a „fajgyűlölő” bűncselekmények ellen, legfeljebb ezer ember megy el a Vendôme térre. Május 14-én kétszáz ezren lesznek ott.

Ezzel kapcsolatban ki kell emelnünk a sajtó szerepét. A tömegtájékoztató eszközöket korábban azzal vádolták meg, hogy túlságosan nagy nyilvánosságot biztosítottak a Nemzeti Front vezérének és nézeteinek azáltal, hogy állandóan meghívták, és így szószéket biztosítottak neki. Ezt kárpótolják most azzal, hogy kivételes gyorsasággal és terjedelemben számolnak be az eseményekről és a tüntetésekről, amivel hozzájárulnak ezek sikeréhez.

III. Politikai válasz és eredmény

A kormánytöbbség és az ellenzék

Ha egyszer megkezdődik a mozgósítás, megvan a maga dinamikája, amely hatást gyakorol az államigazgatásra és a társadalomra.

A kormány megragadja az alkalmat, hogy további lépéseket tegyen a Nemzeti Front és eszméi befolyása ellen. A rendőrség a szélsőjobboldali körökben és a skinheadek között kezdi meg a nyomozást. Intézkedéseket foganatosítanak a revizionista eszmék gerjesztése ellen. A belügyminiszter rendeletére betiltanak három újnáci kiadványt, és megtiltják a „Hitler-SS” című tréfás képregény árusítását kiskorúaknak.²⁰

Ugyanezt az irányvonalat követi Lionel Jospin közoktatásügyi miniszter. Magához hivatja az akadémia elnökét, valamint a Lyon III. Egyetem rektorát, és szorgalmazza, hogy foganatosítsanak intézkedéseket Bernard Notin egyetemi tanár ellen, aki egy revizionista cikket írt.²¹ Ugyanakkor nyomozást rendel el az egyetem két szélsőjobboldali intézménye, a Nyelvtudományi Központ és az Indoeurópai Tanulmányok Intézete pénzügyi támogatásának kivizsgálására.

Mi több, Párizs utasítást ad legalább két alkalommal a Nemzeti Front gyűléseinek megakadályozására. Savoie megye rendőrfőnöke egy Saint Franc nevű falucskában betilt egy magánterületen tartandó találkozót, amelyen Le Pen is részt vett volna. Azzal érvel, hogy a szintén betiltott - ellentüntetések miatt fennáll az erőszak veszélye. A rendőrség pedig kordont állít, hogy megakadályozza a belépést a faluba. Villeurbanne-ban, a választási kampány közepén Rhône megye rendőrfőnöke felhívja a Nemzeti Front jelöltjeinek figyelmét arra, hogy nincs joguk az utcán gyűlést rendezni - ez azután történik, hogy a polgármester az utolsó pillanatban megakadályozza őket abban, hogy gyűlésre alkalmas helyiséget béreljenek.

A kormánypolitika másrészt az ellenzékkel való együttműködés megteremtésére irányul. Kihhasználva a Carpentras utáni fegyverszünetet, Michel Rocard levelet ír Le Pen kivételével az összes ellenzéki vezetőnek, amelyben kerekasztal-beszélgetést szorgalmaz a bevándorlás kérdéseiről. Ezt az ellenzék eredetileg bojkottálni akarta. De Carpentras után az „üres szék” politikája már nem folytatható. Charles Pasqua, az RPR egyik vezetője kijelenti, hogy „következetlenség volna egymás mellett tüntetni, és utána visszautasítani a párbeszédet” (Europe 1., május 14.). A nyilvános vita körül teljes a zűrzavar, amelyet csak súlyosbítanak a közvéleménykutató intézetek, amikor ilyen és ehhez kapcsolódó kérdéseket tesznek fel: „Ön mit gondol az ellenzéki vezetők részvételéről a kerekasztal-beszélgetésen?” Mindenesetre a megkérdezettek 78 %-a véli úgy, hogy az ellenzéki vezetőknek részt kellene rajta venniük, mivel „A Zajgyűlölet és az antiszemitizmus problémái mindannyiunk problémái”.²²

A kerekasztal-beszélgetést előkészítő tárgyalások nehezen haladnak. Az ellenzék egyrészt az állampolgárságot szabályozó törvény könyv megszigorításához köti a részvételét, másrészt pedig ahhoz, hogy a kormány mondjon le arról, hogy a bevándorlók részt vehessenek a helyi választásokon. A miniszterelnök beleegyezik a második pontba, és tekintélyét latba vetve eléri, hogy a Szocialista Párt végrehajtó bizottsága (egy tartózkodással) elfogadja az 1973 óta hirdett követelés elhalasztását. Ez az egyik leglényegesebb, paradox következménye a Carpentras utáni megmozdulásoknak.

Végül a kerekasztal-megbeszélést május 29-re halasztják, a kérdés 22-i parlamenti megvitatása utáni időpontra. Hosszú tétovázás után az ellenzék elhatározza részvételét.

Maga az ellenzék is reagál a carpentraszi eseményekre. Az UDF-et és az RPR-t szövetségbe tömörítő UPF (Egyesülés Franciaországért) megalakításával tisztazza a Nemzeti Fronthoz való viszonyát. Az UPF alapszabályzatának 7. cikkelyében rögzíti, hogy „a szervezet minden körülmények között azokat a jelölteket támogatja, akik megvédik politikai és erkölcsi értékeit”.

A szerveződési formák

Időközben a tiltakozási hullám újra mozgásba lendíti azokat a szervezeteket, amelyek elindították. Július 2-án a zsidó diákszövetség egy fajgyűlölet- és antiszemitizmus-ellenes Tourde France-t indít. A verseny 23 várost érint, ahol a résztvevők felemelik szavukat a fajgyűlölet és az antiszemitizmus banalizálása, illetve a Nemzeti Fronttal létesített bármiféle szövetség ellen. A kormány támogatja a megmozdulást, a Közoktatásügyi Minisztérium biztosítja az anyagi fedezetet, az akció eredményeit pedig bemutatják a miniszterelnöknek.

A LICRA szeptemberben, azaz a Nemzeti Front hagyományos Trikolór Ünnepevel egy időben egy Testvériség Ünnepe megrendezését tervezi. Az ünnepség keretében lesz zene, színház és cirkusz. Johnny Hallyday és Jane Birkin fellépésére is számítanak. Vitát rendeznek, amelyre meghívják az összes politikai irányzat képviselőit.

Az SOS-Racisme vezetője a szervezet évi kongresszusán bejelenti, hogy állampolgári harcot indítanak Le Pen ellen. Céljuk az, hogy „megfosszák a levegőtől”, illetve, hogy „kiüssék a kártyákat a kezéből”. A szervezet továbbra sem mond le arról, hogy a bevándorlók szavazati jogot kapjanak. Őszre megbeszélés-sorozatot terveznek a beilleszkedésről, amelyre minden érintett szervezetet meghívnak.

Az Emberi Jogok Ligája Fajgyűlölet-ellenes Frontot hoz létre, amelyhez 25 baloldali párt és szervezet csatlakozik (az SOS-Racisme, a szocialisták, a kommunisták, a baloldali radikálisok, a zöldek, a CGT, a CFDT, a trockisták stb.).

A Grand-Orient páholy ünnepélyes felhívást tesz közzé, amelyben „republikánus mozgósítást” hirdet „az idegengyűlölet, a fajgyűlölet, az antiszemitizmus és a társadalmi megkülönböztetés veszélyes megnövekedése” ellen. A szervezet ezzel egy időben

megbeszélés-sorozatot indít Béziers-ben. Meg kell jegyeznünk, hogy a páholy tagjai a Kopernikusz utcai zsinagóga megtámadása óta nem tüntettek egyenruhában az utcán.

A kommunisták szintén szerepelnek a palettán. Clichy-sous-Boisban, ahol a legutóbbi pótválasztásokon a Nemzeti Front jelöltje az érvényes szavazatok több mint 30 %-át szerezte meg, az újonnan megválasztott kommunista polgármester Nemzeti Front-ellenes rockkoncertet szervez. A hagyományos szeptemberi *L'Humanité-ünnepség* pedig a fajgyűlölet-ellenesség ünnepévé válik.

A szocialisták soraiból is számos kezdeményezés indul. Különböző irányzataik május óta megsokszorozták a fajgyűlölettel, az antiszemitizmussal és az intoleranciával foglalkozó kerekasztal-beszélgetések és szimpozionok számát. Bernard Tapie, a sikeres üzletember, aki tavaly decemberben TV-beszélgetésre hívta ki Le Pen-t, egy olyan Polgári Fórum létrehozásán fáradozik, amelynek célja a Nemzeti Front előretörésének megállítása.

A társadalom

A carpentraszi eseményeket követő mozgósítás a politikai közvéleményen túl az egész társadalomra hatást gyakorolt. Magával vonja Le Pen és követői bojkottálását, illetve növeli a fajgyűlölet és az antiszemitizmus problémái iránti fogékonyságot. Ezt példázza az az eset, amikor Pierre Mauroy egyszerűen kivonul az Európai Városok Konferenciájáról, így utasítva el a további vitát a Nemzeti Fronthoz közel álló *Jacques Médecin*-nel, Nizza polgármesterével.

Május 14-én a sajtó egy része (a *L'Express*, a *Le Nouvel Observateur* és a *Radio-France*) bojkottálja Le Pen sajtótájékoztatóját, amely így végül elmarad.

A rendőrség legjelentősebb szervezete, a Rendőrszakszervezetek Autonóm Szövetsége május 14-16 között tartott kongresszusán egy „fajgyűlölet- és antiszemitizmus-ellenes Republikánus Front” megalakítására hív fel minden szakszervezetet, kivéve „azt a kisebbségi szervezetet”, amely „egy politikai párt gyűlöletes, fajgyűlölő, intoleráns eszméit” propagálja. Ebben mindenki a rendőrség Független Szakmai Szövetségére, a Nacionalista Francia és Európai Párthoz közel álló szélsőséges szakszervezetre ismer. A párt népszerűsége növekvőben van (a legutóbbi választásokon a szavazatok 7 %-át szerezte meg). A bevándorlómunkás-szállások elleni, egy halottat és tizenhat sebesültet követelő támadások kivizsgálásával megbízott Serge Lecanu rendőrfelügyelőnek, a párt korábbi vezetőjének május 17-én történt elbocsátása a felhívásra adott válasznak is tekinthető.

A közelmúltban hozott bírói ítéletek arra engednek következtetni, hogy a bíróságok szigorúbban kezelik a revizionista ügyeket. A touloni megyei bíróság például elutasítja azt a rágalmazási keresetet, amelyet Le Pen Roger Hanin színművész ellen nyújtott be. Hanin ugyanis kijelentette, hogy a Nemzeti Front vezetői „nem egyszerűen fasiszták, hanem igazi náci”. A bírósági ítélet először fogalmaz úgy, hogy „Le Pen eszméi, illetve a fasiszta és náci elméletek között nyugtalanító és lényegbeli egybeesések vannak”. A Nemzeti Front vezérét „faji rágalmazással” vádolják meg a „Zsidó Internacionáléról” tett megjegyzései miatt.

Az iskolák és a gimnáziumok hasonlóan reagálnak. Példa erre annak a givors-i tanárnak az esete, akit szakmai hibáira való hivatkozással felfüggesztenek állásából azután, hogy tanítványai fajgyűlölő feliratokat festenek a falakra. Egy másik tanárt azért bocsájtanak el Nancy-ban, mert antiszemita feladatot adott fel diákjainak (olyan személyekkel, mint Zsidó úr, Carpentras Kft., Antiszemitizmus asszony).

Azon egyetemeken ellen, amelyek - miként a Lyon III. - gyaníthatóan a szélsőjobboddallal szimpatizálnak, szankciókat foganatosítanak a kormány és a helyi hatóságok együttes nyomására.²³ Bernard Notin-t például egy évre felfüggesztik állásából, egy másik, a szélsőjobboddal iránti szimpátiájáról ismert tanárt pedig elbocsájtanak.

A művészek, az értelmiségiek szintén reagálnak az eseményekre. Egyik csoportjuk a Politis című folyóiratban közzéteszi A *250-ek felhívását*, amely „tömeges nemzeti megmozdulást” kezdeményez azzal a céllal, hogy megállítsák a Nemzeti Front előretörését, és eltorlaszolják a fasizmushoz és a fajgyűlölethez vezető utat. Jules Monnerot író, a Nemzeti Front tudományos tanácsának tagját kizárják a Roger Caillois Baráti Társaságból.

Az események hatása még a Druidákra is kiterjedt. Azután, hogy a szervezet néhány tagja fajgyűlölő kijelentéseket tett, közgyűlésükön, a Gorsed Digoron a Nagy Druida ünnepélyesen kijelenti, hogy „semmilyen módon nem tolerálhatjuk a fasiszta és náci vélemények bármilyen támogatását”.

Az egész országban bezáródnak az ajtók a Nemzeti Front tanácskozásai és gyűlései előtt. Időnként, mint láttuk, maga a kormány gyakorol nyomást, de az esetek többségében alulról, a lakosságtól és a helyi szervezetektől érkezik. Amikor egy ilyen találkozót bejelentenek, tiltakozó tüntetésekre vagy ellengyűlésekre kerül sor (ilyenek a Piknik a Testvériségért Vienne-ben, az Emberi Jogok Ünnepe Sainte-Anastasia-ban, a Három óra Le Pen ellen Villeurbanne-ban stb.). Az étterem- és szállodaigazgatók, a versenypálya- vagy stadiontulajdonosok kezdik megtagadni épületeik bérbeadását. A polgármesterek a „törvény és a rend” nevében vagy egyszerűen a „carpentasi események által keltett felháborodásra” hivatkozva betiltják a gyűléseket, vagy azt mondják, nem tudnak a találkozók megtartására alkalmas helyet biztosítani. Természetesen vannak, akik igent mondanak. De a Nemzeti Front gyűléseit összesen 25 alkalommal utasítják el, bal- és jobboldali polgármesterek egyenlő arányban. Ez meglehetősen gátolja a Front tevékenységét. Számos gyűlése négy vagy öt elutasítással találkozik, mielőtt engedélyeznék, néhányat le kell mondani, és egyelőre az sem bizonyos, hogy szeptemberben sor kerül a Trikolorünnepre, amelyet hagyományosan az auteuil-i versenypályán tartanak.

A Nemzeti Front

Hogyan reagál a Nemzeti Front erre a kiközösítésre? Le Pen ellentámadásba megy át. Összeesküvés szövődik ellene és pártja ellen. Május 11-én Koppenhágában, ahol munkaülésem vesz részt az Európai Jogok Csoportjával, kijelenti: „Figyelembe véve a körülményeket és a fajgyűlölet-ellenesség szakembereinek reakcióját, számomra a carpentasi sírok és holttestek gyalázatos megszenteltetése ugyanolyan manipulált akciónak tűnik, mint amilyenre Romániában Temesvárott került sor. Az, hogy a dolgok ilyen kísértetiesen rendeződtek el *Az igazság órája* sugárzásának éjszakáján, néhány nappal a »fajgyűlölet-ellenes« törvény megszavazása után, csak egy módon történhetett: szakszerű provokátorok csinálták”. Pénteken egy sajtókonferencián a

párt politikai bizottságának tagjai és a mindenhol jelenlévő Robert Hemmerdinger, a Francia Zsidók Szövetségének elnökhelyettese jelenlétében még világosabban fogalmazza meg vádjait: „Egyesek a pszichológiai terrorizmus és a politikai felforgatás eszközeit használják fel azzal a céllal, hogy elszigeteljék, megfélemlítsék a zsidó közösséget, és esetleg eszkalációt, megtorlást provokáljanak ki.” Ez az akció „előre eltervezettnek” látszik, és „mindenképpen azok a francia politikusok húznak belőle szemérmetlenül hasznot, akiknek kétségkívül az a céljuk, hogy elfelejtkezzünk az amnesztia és a pénzsikkasztás körüli botrányokról” (Présent, május 14-15.).

A szélsőjobboldali sajtó segítségével ellenfelei minden érvét, minden lépését visszafordítja ellenük.

A francia társadalomban nincs fajgyűlölet, nincs antiszemitizmus. Mindezek hazugságok, amelyeket a sajtó indokolatlanul felnagyít. Felmutatja a bizonyítékot: számos „fajgyűlölő” cselekményről kiderült, hogy pusztán koholmány. (A leborotvált hajjú fekete lány csak kitalálta, hogy megtámadták, ezzel magyarázva elrontott „Grace Jones” frizuráját, a fiatal fiú

testére vésett horogkeresztek öncsonkításnak bizonyultak, Meaux-ban egy másik fekete férfi lőtte le a fekete asszonyt stb.)

Mindaz, ami Carpentrasban történt, a valóságban egy politikai „coup monté”,* (*előre kitervelt gáztett) amelyet azért követtek el, hogy megakadályozzák előretörését.²⁴ A belügyminiszter már a büntett felfedezésének napján őt vádolta, noha a legcsekélyebb bizonyítéka sem volt rá. Azokat a kijelentéseket tették felelőssé, amelyeket *Az igazság órája*-ban tett a zsidókról, még mielőtt bárki tudta volna, mikor történt a sírok megbecstelenítése - most úgy tűnik, az adást megelőző éjszaka. Csütörtök este Laurent Fabius, a Nemzetgyűlés elnöke elmagyarázta, mit jelent a karóbahúzás - most úgy tűnik, hogy ilyesmi végül is nem történt.²⁵ A sírgyalázást rögtön úgy ítélték el, mint antiszemita cselekményt,²⁶ holott erre sem volt bizonyíték. A nyomozás kezdete óta elemi óvintézkedéseket hanyagoltak el (nem gondoskodtak a temető rész őrzéséről, a tetemet még a sírgyalázás felfedezésének napján boncolás nélkül visszahantolták stb.). A rendőrség rögtön a szélsőjobboldal nyomába eredt, miközben kétségtelen jeleket figyelmen kívül hagyott. Az eset a KGB-s és más baloldali ügyletek felépítésére emlékeztet ismétli önelégülten.

Távolról sem ők a bűnösök, éppen ellenkezőleg, ő és követői az áldozatok.²⁷ Megfosztják őket a sajtószabadságtól, a vélemény- és szólásszabadságtól, a gyülekezési és tüntetési jogtól, és hamarosan az állampolgári jogaiktól is. A szabadság ellenségei a másik oldalon állnak, a szocialista-kommunista diktatúra oldalán, összejátszva a „négyek bandájával”. Május 30-án a Szabadság-szobor lábánál Le Pen ünnepélyes felhívást intéz a franciákhoz, hogy védjék meg a fajgyűlölet-ellenes ideológiától fenyegetett szabadságukat.

A másik oldalon erőszak és hisztéria uralkodik. Elítéli a Nemzeti Front tagjai ellen elkövetett agressziókat (egy újságíró megverték, lövéseket adtak le a párt egyik megválasztott képviselőjének házára stb.). Az ő életét is megfenyegették, most a rendőrség védelme alatt áll. Hallotta a rádióban, amint valaki azt mondta: „A Sátán volt ott *Az igazság órájában*, a Sátán volt ott Carpentrasban, meg kell ölnünk a Sátánt”. És *Marguerite Duras* írónőn gúnyolódik, aki azt mondta: „Minden egyes nap, minden erőm megfeszítésével gondolatban megölöm L.e Pent”.

Az egész képet megfordítva, végül is olyan színben tünteti fel a fajgyűlölet és az antiszemitizmus áldozatait, mintha ők lennének a bűnösök. Talán az arabok tették. A *Présent*-ben ezt olvashatjuk: „a muzulmánoknál az élők megszegyenyítésének régi módja a halottak megszegyenyítése” (május 15.). A cikk azt az esetet hozza fel példaként, amikor Algériában a franciák távozása után francia sírokat gyaláztak meg, a közelmúltból pedig azt, amikor a Nemzeti Felszabadítási Front harcosainak sírjával tették ugyanezt. Az írás - előtérbe állítva azt a két telefonhívást, illetve azt a levelet, amely a carpentraszi sírgyalázást magára vállaló titokzatos Mohammed Al Boukina csoporttól származott - arra céloz, hogy arab bevándorlók követték el a bűncselekményt. Netán maguk a zsidók tették, vagy a Mossad*(*az izraeli titkosszolgálat)? Végül is bizonyított tény, hogy a haifai temető mintegy 300 sírjának meggyalázását és a zsidóellenes szövegek felfestését két izraeli zsidó követte el azzal a szándékkal, hogy az arabokat keverjék gyanúba. Carpentras előtt pedig, egy olyan napon, amikor a temető zárva volt, néhány embert láttak a temetőben, és egyikük sábeszdeklit viselt.

A Carpentras utáni általános megmozdulást - arra hivatkozva, hogy a „keresztény” temetők meggyalázása nem vált ki ilyen reakciókat arra használják, hogy megerősítsék a sajtót és a politikai közvéleményt manipuláló „zsidó lobby” létezéséről szóló híreszteléseket. Az emberek véleménye pedig általában az, hogy „tűzadásba viszik a dolgot”.

A kölcsönhatások

A Carpentras meggyalázását követő reakciók megerősítik a politikai folyamat-modell érvényességét, jól érzékeltetik a tiltakozó akciók és a politika közötti bonyolult

kölcsönhatásokat. Sajátos politikai kontextusban magyarázták az eseményeket, ebben a kontextusban épült fel a mozgósítás, és hatott vissza az államigazgatásra és a társadalomra. Mennyi ideig tartanak ezek a hatások? Milyen mértékben valósítják meg a mozgalom eredeti céljait?

A Carpentras után hozott határozatok többsége rövid életűnek látszik. Úgy tűnik, hogy a Le Pen-ellenes intézkedések tesztek voltak. A kormány azóta sem tett további lépéseket. A kormánytöbbség és az ellenzék fegyverszünete sem tart sokáig. Négy nappal a 14-i tüntetés után Jacques Chirac hevesen támadja a Nemzeti Front elnökét, olyan embernek nevezve őt, aki „veszélyezteti a nemzet egységét és a társadalmunk alapját jelentő keresztényi és nemzeti értékeket”. De ezután megbélyegzi „Mitterand úr nyilvánvaló szándékát, hogy provokáljon és büntudatot ébresszen a franciákban azzal a céllal, hogy a Nemzeti Front ráakaszkodjék a jobboldalra és így meggyengítse azt (Le Figaro, május 19.). A kerekasztal-beszélgetés kudarcot vall, az ellenzék nem írja alá azt a bevándorlás kérdéseit rendező egyezményt, amelyet a miniszterelnök javasolt. A fajgyűlölő, antiszemita és idegengyűlölő bűncselekmények felszámolását célzó törvényt sem szavazza meg. Ezt a tervezetet végül a nemzetgyűlés fogadja el június 30-án, kizárólag a kommunisták és a szocialisták szavazataival azután, hogy a szenátus harmadszor is elutasította.

Az az egységfront, amelyet az ellenzék a Nemzeti Fronttal szemben hozott létre, szintén nem volt hosszú életű. Alain Carignont menesztik az RPR-ből, mert arra hívta fel a villeurbanne-i választópolgárokat, hogy a második fordulóban a Nemzeti Front jelöltje ellenében a szocialista jelöltre szavazzanak. Ugyanakkor Jean-Claude Gaudin szenátor sokakhoz hasonlóan, akiket a Nemzeti Front tanácsstagjainak szavazatával választottak meg a helyi tanácsok elnöki posztjára, kiáll a szélsőjobboldallal létesítendő szövetség mellett. Ellenük nem hoznak szankciókat. A „pizzaiolik” pedig - így nevezik az UDF és az RPR helyi képviselőit a Côte d'Azur-ön, a Nemzeti Front fellegvárában már egyezséget kötöttek a soron következő tartományi választásokra.

A bevándorlók szavazati jogának problémája távolról sem oldódott meg. A javaslatot Franciaországban a szélsőbaloldal, a kommunisták és a szocialisták közül is számosan támogatják. Szeptemberben Strassbourgban fogják megvitatni Glynn Fordnak, az Európa Parlament küldöttjének az előterjesztését, amely javasolja szavazati, illetve öt éves ott-tartózkodás után választhatósági jogukat. Ezt a fajgyűlölet és az idegengyűlölet kérdéseivel foglalkozó bizottság is támogatja.

Ami pedig a Nemzeti Front gyűléseit illeti, a betiltásukat szorgalmazó mozgalom ingadozik. Számos ismert személyiség, mint például a LICRA vezetője, ellenzi ezt a stratégiát, mert mártírként tünteti fel a Nemzeti Frontot, és így ennek ügyét szolgálja. A párt egyik jelöltjének azután javulnak a pontszámai, hogy gyűlését Villeurbanne-ban betiltották: míg az első fordulóban a szavazatok 28 %-át szerezte meg, a második fordulóban már 37 %-ukat. A gyűlések betiltása helyett más eszközöket támogatnak, például ellengyűlések szervezését. Tours-ban Jean Royer polgármester engedélyezi a Front Nyári Egyetemének megrendezését. Még nem tudni, mivel fognak visszavágni a szocialisták.

Mi több, a fajgyűlölet, az antiszemitizmus és a szélsőjobboldal kilengései ellen szervezett tiltakozó akcióknak néhány esetben éppen ellenkező irányú hatása is van.

A következő napokban példátlanul megnő a fajgyűlölő és antiszemita bűncselekmények, sírgyalázások, falfirkálások, testi sértések és általában mindenfajta agresszió száma.

A carpentras-i események előtérbe helyezik a zsidó közösséget, és az átlagostól eltérőnek tüntetik fel. Minden újság hangsúlyozza, hogy a tüntetéseken ott volt az izraeli zászló. A szélsőjobboldal pedig annál hangosabban nevet „a francia nép gyűlésén, mely felett nem lobogott a trikolor. A miniszterek és a köztársasági elnök feje felett ugyanis csak a dávidesillagos izraeli zászlót lengette a szél” (Présent, május 19.). A sajtó azt is hangsúlyozza, hogy a Zsidó Ügynökség adatai szerint az események óta 2000 zsidó adta be

kivándorlási kérelmét (évente 2-5000 ilyen kérelem érkezik). Újra kezdődik a régi vita a zsidók „kettős állampolgárságáról”:

A május 14-i tüntetés rendkívüli sikere ellenérzéseket vált ki más közösségek, különösen a francia magrebiek köreiből, hogy kihangsúlyozta: amikor arabokat gyilkolnak meg, sokkal kevesebben vonulnak az utcára tiltakozni. Egyikük így fogalmaz: „Nem, nem voltam ott hétfőn. Miért lettem volna? Az arabok nem felelősek a holocaustért. Nem akarok olyan tüntetéseket támogatni, amelyek lehetővé teszik a francia társadalom számára, hogy olyan könnyen megszabaduljon mindattól, ami bántja. Ez az ő problémájuk, nem az enyém” (Libération, május 16.).

A szélsőjobboldal soraiban szintén erős ellenreakciót vált ki. Megújult erővel tüntetnek és demonstrálnak Jeanne d'Arc napján, illetve azokban a városokban, ahol gyűléseiket betiltották. Lehurrogják Jacques Chirac-ot Perreux-sur-Marne-ban és Jacques Chaban-Delmas-t Bordeaux-ban, és tüntetéseik több embert vonzanak, mint máskor az engedélyezett gyűlések. A Nemzeti Front szerint tagjainak száma növekszik.

Ami Le Pent illeti, az ő népszerűségét a carpentraszi események sokkal kevésbé befolyásolják, mint a gázkamrára tett megjegyzése („apró részlet”), vagy a „Durafour-crématoire”-ból üzött szójátéka ez derül ki abból, amit egy közvéleménykutatás megkérdezettjei válaszoltak erre a kérdésre: „Meg tudná-e mondani, hogy a következő személyek közül kit szeretne az eljövendő hónapokban és években fontos beosztásban látni?” (5. ábra).

A választások szempontjából nagyon pontosan le lehet mérni a „Carpentras-effektus” hatását a BVA-Paris Match havi népszerűségi vizsgálataival. Az első, közvetlenül az események előtt, május 2-a és 5-e között végzett interjúsorozat szerint azok aránya, akik a Nemzeti Frontra szavaznának, elérte a példa nélküli 18 %-ot. A második interjúsorozatból (május 15-19.) kiderül, hogy ez az arány 13 %-ra,²⁸ júniusban pedig 11 %-ra csökkent. De júliusban már újra megközelíti a Carpentras előtti szintet (14,5 %, míg áprilisban 15,5 %-os volt [4. ábra]).

És ahogy az idő halad, a nyomozás pedig nem hoz eredményt, Carpentras az ellenzék kezében is politikai fegyverré válik. A Le Quotidien de Paris-ban Jean-Moise Braitberg a felnyársalásra utal úgy, mint „mítoszra, amelyet szántszándékkal teremtett a politikai osztály egy része azért, hogy a közvéleményben a rettegés teljesen természetes reakcióját váltsa ki” (június 17.). Annie Kriegel elítéli a zsidó közösségben élő, az antiszemitizmus franciaországi újjászületéséről alkotott fantazmagóriát és a „fordított maccarthyizmus” terjedését (Le Figaro, május 29.). A közelmúltban Jacques Toubon, az RPR párizsi képviselője „a manipuláció gyanújáról” ír, amely „a carpentraszi szörnyű dráma körül lebeg” (Le Monde, július 27.). Maga Lionel Jospin is elismeri, hogy „talán túl sokat beszéltünk a carpentraszi temető ügyéről” (Le Monde, augusztus 3.).

Paul Yonnet szociológus cikke ennél is tovább megy. Miután ízekre szedi a „Carpentras-gépezetet”, és kigúnyolja a sajtónak azt a hajlamát, hogy saját kénye-kedve szerint alakítsa a valóságot, és ellenőrzés nélkül használja fel az információkat, maga is ezekbe a hibákba esik. Nem csupán bizonyított tényként tünteti fel azt, hogy a „felnyársalást” kitalálták, csakúgy, mint a sírgyalázás ideológiamentes jellegét, az „elfajult görbe este” hipotézisét (amelyet Monique Guemann főügyész cáfol majd), hanem „carpentraszi zsidót” csinál Le Pen-ből, és a zsidó közösségben véli felfedezni az igazi fajgyűlölőket. Az ő intoleranciájuk lenne az antiszemitizmus legfőbb előidézője. Ennek köszönhető, hogy az antiszemitizmus újjáteremtí önmagát. Számára ez csupán annyi jelentőséggel bír, mint a normandiaiakkal szembeni előítéletek.²⁹

A gépezet újra elindult, ám ezúttal az ellenkező irányban, a Nemzeti Front érdekeit szolgálva.

- 1 Lásd Doug Mac Adam: *Political Process and the Development of Black Insurgency*. 3. fejezet; Chicago, The University of Chicago Press, 1982.
- 2 A tartalomlemezés a következő sajtóorgánumok alapján készült: országos napilapok: Le Monde, Libération, Le Figaro (május 11.-augusztus 1.); hetilapok: L'Express, Le Nouvel Observateur (május 11.-augusztus 1.); helyi napilapok: Le Soir, Le Méridional, Le Provençal (május 11.-június 1.); szélsőjobboldali sajtó: National-Hebdo, Le Choc du Mois, Présent (május 11.-június 11.). Különleges figyelmet fordítottunk a tiltakozó akciókra, illetve a fajgyűlölő és antiszemita cselekményekre. Megkíséreltük összehasonlítani az eseményeket a korábban elkövetett fajgyűlölő merényletek, illetve a Kopernikusz utcai zsinagóga ellen 1980-ban elkövetett támadás által kiváltott reakciókkal (Le Monde, 1989. március és 1980. október 6.-november 6.). Ezúton szeretnék köszönetet mondani Isabelle Depret-nek a sajtóelemzésben nyújtott segítségével.
- 3 *Collective action, social movements and cycles of protest*. Cornell Studies in International Affairs, Western Societies Papers No 21, 1989.
- 4 Sidney Tarrow: *Democracy and disorder*. Oxford, Clarendon Press, 1989.
- 5 Az előbbi 1984. január 22-én Bordeaux-ban 60 ezer embert mozgósított, január 29-én Lyonban 120 ezret, február 18-án Rennes-ben 220 ezret, február 25-én Lille-ben 250 ezret, március 4-én 550 ezret Versailles-ban. Az utóbbi 1986 novemberében és decemberében 600 ezer és 700 ezer fiatalot mozgósított meg. Lásd Pierre Favre: *La Manifestation* című munkája bevezetőjét (43. és 26.), illetve a Michel Dobry által írt utolsó fejezetet Párizs, Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques, 1990.
- 6 Ugyanez mondható el a Németországban a második világháború előtt elkövetett sirgyalázásokról. Lásd Simon Epstein: *L'antisémitisme français aujourd'hui et demain*. Párizs, Belfond, 1984. 65-69.
- 7 A SOFRES-Le Figaro vizsgálata a Nemzeti Front május 30-31-én tartott kongresszusa 1002 küldöttből álló reprezentatív mintája alapján készült.
- 8 Jean Francois Kahn a *L'événement du Jeudi* című hetenként megjelenő magazin kiadója.
- 9 Algériából Tunéziából vagy Marokkóból származó arabok.
- 10 Így nevezik azokat az algériaiakat, akik az algériai háborúban a franciák oldalán harcoltak.
- 11 Lásd: The State and the citizens. A Franciaország helyzetének vizsgálatával megbízott bizottság jelentése; Párizs, *La Documentation Française*, 1981. 90. és 146.
- 12 A LICRA adatai megtalálhatók a *The State and the Citizens* című munkában; u.o. 94-95. A világ összes zsidó közössége ellen elkövetett mindenféle antiszemita akciókkal kapcsolatos részletesebb tájékoztatóért lásd a *The Survey on Antisemitic events* című, sajtóelemzés alapján készített munkát. (Megjelent Izraelben, megtalálható a jeruzsálemi Yad Vashem Intézetben.)
- 13 Lásd a BVA-TF1 felmérését, amely a *Hétről hétre* című TV.műsor számára készült 960 fős országos mintán.
- 14 1990 októberében egy dreux-i állami iskola osztályfőnöke hazaküldött három fiatal lányt, akik vallási okokból kendővel a fejükön akartak részt venni az órákon. Az eset felelevenítve a világi oktatás problémáját, két pártra osztotta Franciaországot.
- 15 Lásd René Rémond-nal készült interjút. Libération, május 11.
- 16 A jelentés annak a felmérésnek az alapján készült, amelyet a BVA 1989. október 15-e és 1990. június 24-e között készített a TF1 megrendelésére. A Carpentrasra vonatkozó kérdést egy 948 fős reprezentatív mintán tették fel május 11-én és 12-én.
- 17 *Sajnálat és szomorúság* a címe Marcel Ophuls híres filmjének, amely Franciaország német megszállásáról és a kollaboránsokról szól.
- 18 Becslések szerint 500-700 ezer ember tartozik hozzá. Ezek fele Párizsban és Párizs elővárosaiban él. Lásd Zohor Djider-Maryse Marpsat: *La vie religieuse: chiffres et enquêtes, Données Sociales*; Párizs, INSEE, 1990. 376-384.
- 19 Lásd Doris Bensimon: *Les juifs de France et leurs relations avec Israël*. Párizs, L'Harmattan, 1989. 5. fejezet.
- 20 Az előbbi betiltás alapja az az 1881-ben elfogadott és 1939-ben módosított sajtótörvény, amely feljogosítja a belügyminisztert, hogy betiltsa az idegen vagy idegen ideológiával táplálkozó kiadványok forgalmazását, terjesztését és eladását. Az utóbbira annak az 1949-es törvénynek az alapján került sor, amely a fiatalokhoz szóló sajtótermékek terjesztését szabályozza. Ez lehetővé teszi az ilyen kiadványok fiataloknak történő eladásának, nyilvános kiállításának és mindenféle reklámozásának betiltását.
- 21 Az írás az *Economies et Société* című szemle 1989. augusztusi számában található. „A tömegkommunikációs eszközök szerepe a nemzet leigázásában: mindenhatóság vagy tehetetlenség”. A szerző megbélyegzi a „zsidó klikket”, az „elnök zsidó környezetét”, a „soknemzetiségű bazárt”, és megkérdőjelezi a gázkamrák létezését.
- 22 Lásd a CSA 803 fős reprezentatív mintán végzett felmérését, Le Parisien, France-Inter, május 14-15.
- 23 Michel Noir azzal fenyegette meg az egyetemet, hogy a következő negyedévre megvonja tőle a pénzügyi támogatást.

- 24 Most is számos városban láthatók azok az aláírás nélküli plakátok, amelyeken sárga alapon vörös betűkkel a következő szöveg olvasható: „Carpentras: coup monté”.
- 25 Ennek ellentmond a nimes-i államügyész kijelentése, mely szerint a testen világosan láthatóak voltak a „felnyársalás szándékára” utaló nyomok.
- 26 Ezzel kapcsolatban az államügyész kijelenti: „Ismételten hangsúlyozni akarom, hogy a bűncselekmény antiszemita jellege legalább annyira következik abból, hogy a tettesek választása a zsidóknak felszentelt carpentrai temetőre esett, mint abból, ahogyan a bűntettet elkövették: az exhumált és koporsójából kivett holttest hátsó felébe egy napernyőrudat döftek, és a gyomrára, a jobb keze alá egy dávidcsillagot tettek.” u.o.
- 27 Egészen addig, amíg özvegye nem tagadta, azt is hangoztatták, hogy az elhunyt a Nemzeti Front híve volt, és hogy a sírgyalázás a Nemzeti Front ellen irányult.
- 28 A felmérések 1813, illetve 1833 fős reprezentatív mintákon készültek.
- 29 Lásd Paul Yonnet: *La machine Carpartras. Histoire et Sociologie d'un syndrome d'épuration*. Le Débat, No 61. 1990. szeptember-október, 23-24., 26. és 28. oldal, illetve a vele készült interjú a Le Point november 5-11, között megjelent számában (*Carpentras: l'exigence de la vérité*). Lásd ugyancsak Alexandre Adler és Jean Luc Pouthier, illetve François Dubet kritikáját (Libération, 1990. november 9.), valamint Paul Yonnet és Pierre Nora válaszát (Libération, 1990. november 27.). Lásd még Nonna Mayer: *Carpentras, machine arrière; Commentaire*, 1991 tavasza, megjelenés alatt.

NONNA MAYER

RACIAL HATRED, ANTI-SEMITISM AND A POLITICAL RESPONSE IN FRANCE: THE EFFECT OF CARPENTRAS

The study analyses the objectives, specialties antecedents and results of the wave of political protests triggered by the desecration of tombs at the Jewish cemetery of Carpentras on May 9, 1990. These anti-semitic manifestations are considered in the broader context of the strivings of extreme right political movements (above all with those of the National Front led by L.e Pen), and the negative attitude towards that event is analyzed on the basis of the position the French government along with its opposition took in this matter. Pointing to certain connections between the French immigration policy and the effects of Carpentras, the study establishes that the movements protesting against Carpentras, after a brief decline, paradoxically enough, led to the strengthening of the right wing. In all this, problems involved in the responsibility and improper utilization or even misuse of the mass media are also of great moment.